

พระราชนิพนธ์อรรถกถาธิบาย พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

สมุดภาพ...ไตรภูมิพระร่วง
เล่าเรื่องภูมิทั้ง ๓ ชั้นเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก

สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง

เล่าเรื่องภูมิทั้ง ๓ อันเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก

พระราชนิพนธ์ของพญาไท...พระมหากษัตริย์ แห่ง ราชวงศ์สุโขทัย

สถาบันบัณฑิตธรรม

จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนา

เพื่อความเข้าใจและความรู้ในไตรภูมิพระร่วง โปรดศึกษาควบคู่กับหนังสือ

“พัฒนาสังคมไทย ด้วยความรู้เข้าใจไตรภูมิฯ” ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

คำนำ: ความเป็นมาของวรรณคดี ไตรภูมิพระร่วงหรือไตรภูมิกตา

วรรณคดีเรื่องไตรภูมิ ที่ปรากฏเป็นที่รู้จักของพุทธบริษัท มีหลายสำนวนคือ...

๑. **ไตรภูมิพระร่วง** หรือ **ไตรภูมิกตา** เชื่อกันว่าเป็นหนังสือที่พญาสิทธิ
พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์พระร่วง กรุงสุโขทัย ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อ
ประมาณพุทธศักราช ๑๘๘๘

เรื่องไตรภูมิ สำนวนของพญาสิทธิ ไม่ปรากฏว่ามีต้นฉบับเดิมที่กรุงสุโขทัย
ต้นฉบับที่นำมาใช้พิมพ์เผยแพร่คือต้นฉบับที่พระมหาช่วย วัดปากน้ำ (วัดกลางวรวิหาร)
จังหวัดสมุทรปราการ ได้ต้นฉบับมาจากจังหวัดเพชรบุรี แล้วให้จารลงไว้ในใบลาน ๓๐
ผูก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
โปรดให้นำออกตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก เรียกชื่อว่า ไตรภูมิพระร่วง

ในกาลต่อมานายนิล ธัญโพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้น ได้แนะนำให้
นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ใน
ขณะนั้น จัดหาผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบชำระปรับปรุงข้อความที่อาจผิดพลาดเคลื่อนไป
นางกุลทรัพย์ ได้มอบให้ นายพิฑูร มณีวัธน์ ป.ธ. ๘ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งประจำแผนก
กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีพระพุทธศาสนา
รับหน้าที่ทำงานนี้ โดยให้รักษาของเดิมไว้ให้มากที่สุด เมื่อตรวจสอบชำระเสร็จแล้ว
ต่อมาได้จัดพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗, ๒๕๒๕, ๒๕๒๖ ตามลำดับ

๒. **ไตรภูมิโลกวินิจจัย** คือ ไตรภูมิสำนวนที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้พระราชาคณะและราชบัณฑิตช่วยกันแต่งขึ้นเมื่อปีเถาะ
จุลศักราช ๑๑๔๕ (พ.ศ. ๒๓๓๖) เป็นหนังสือ ๑ จบ ยังไม่สมบูรณ์ ครั้นถึง พ.ศ.
๒๓๔๕ โปรดให้พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) แต่งไตรภูมิโลกวินิจจัยให้จบความ ต่อมา
กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้มอบหมายให้นายพิฑูร มณีวัธน์ แปล
ตรวจสอบชำระ และเรียบเรียง ไตรภูมิโลกวินิจจัย จากต้นฉบับหนังสือใบลาน และเมื่อ
พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้จัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่ จัดเป็นชุด ชุดหนึ่งมี ๓ เล่ม

๓. **หนังสือภาพไตรภูมิ** ถูกเก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติอีกหลายเล่ม ได้แก่ ไตรภูมิภาษาเขมร แผนที่ไตรภูมิโลกตั้งต้นฐานสมัยอยุธยา แผนที่ไตรภูมิสมัยรัตนโกสินทร์ สมุทภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี แผนที่ไตรภูมิโลกวิณีจัญ และไตรภูมิโลกวิณีจัญ โดยเฉพาะสมุทภาพไตรภูมิฉบับหลวง สมัยกรุงธนบุรีนั้น กรมศิลปากร โดยหอสมุดแห่งชาติ ได้อนุญาตให้คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรีจัดพิมพ์จำหน่ายเผยแพร่เป็นครั้งแรก

วรรณคดีไตรภูมิ ได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีที่ดีที่สุดในสมัยสุโขทัย เนื้อหาสาระคือการแสดงคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ลึกซึ้ง แจ่มแจ้ง เพราะอ้างอิงมาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ไม่ต่ำกว่า ๓๐ คัมภีร์ กล่าวถึงศาสตร์ต่างๆ เช่น จักรวาลวิทยา ปรัชญา จริยศาสตร์ ชีววิทยา ความเชื่อต่างๆ ในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้สรุปลงได้คือ ให้กระทำแต่ความดี เพื่อเป็นอริยทรัพย์ ไปสู่ภพหน้า ละเว้นชั่ว ป้องกันการตกสู่อบาย ทำจิตใจให้ผ่องใส (จิตใจที่ผ่องใสย่อมเป็นพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม อันจะนำไปสู่พระนิพพาน)

เนื่องจากเรื่อง **ไตรภูมิ เป็นวรรณกรรมทางศาสนา** ถือกำเนิดขึ้นมาในยุคที่พระพุทธศาสนากำลังรุ่งเรืองอยู่ในพระราชอาณาจักรไทย การที่พระร่วงเจ้าพญาลิไทย พระราชโอรสของวรรณคดีเรื่องไตรภูมิ นับเป็นกุศโลบายอันแนบคายและความชาญฉลาดที่ลึกซึ้งยิ่ง เพราะไตรภูมิเรียบได้ ดังหนังสือศีลธรรม (Code of Conduct) ประจำชาติที่เตือนมิให้บุคคลหลงระเหิด ปล่อยตัว ปล่อยใจไปตามกิเลส ตัณหา จนกระทั่งกระทำบาปอกุศลต่าง ๆ หากบุคคลมีความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ กรรมดี กรรมชั่วอย่างเหนียวแน่นแล้ว โทณเสขะกล้ำกระทำความชั่ว หากบุคคลเชื่อเรื่องบุญบาป จะไม่กล้ากระทำความชั่วเลวๆ น้อยๆ เพราะความชั่วไม่ว่าจะมากจะน้อย ย่อมพาลบุคคลหลงสู่ที่ต่ำ

ธรรมสภาและสถาบันบันชีธรรม ได้จัดพิมพ์หนังสือสมุทภาพไตรภูมิ ๖ ชุดใหม่ขึ้น โดยจัดกรทอ่านอาชารย์ธนา ยังเลิศ และได้มอบให้ อาจารย์พนิศา ชังจันทร์เพ็ญเรียบเรียงให้อ่านอย่างเข้าใจง่าย ท่านที่ได้อ่านและมีข้อสงสัยหรือประสงค์เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ โปรดอ่านหนังสือเรื่อง **“พัฒนาสังคมไทย ด้วยความความรู้เข้าใจไตรภูมิ ๖”** ของ พระเทพพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่ธรรมสภาได้จัดพิมพ์ควบคู่กับหนังสือเล่มนี้

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

บทนำบรรณาธิการ

ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากคุณสุทธธีรักษ์ สุทธธรรม ผู้ดำเนินงานธรรมสภาและสถาบันสันติธรรม ให้เรียบเรียงคำอธิบายภาพหนังสือ **ไตรภูมิภูตา** หรือ **ไตรภูมิพระร่วง** โดยจะมีภาพมาให้จำนวน ๔๐ ภาพ ต่อมาข้าพเจ้าได้ขอให้เขียนภาพเพิ่มขยายเป็น ๔๙ ภาพ เพื่อความสมบูรณ์ของหนังสือไตรภูมิพระร่วง

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีและเต็มใจรับงานนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะตระหนักถึงความสำคัญของหนังสือ **ไตรภูมิพระร่วง** หรือ **ไตรภูมิภูตา** ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพญาลิไทย พระมหากษัตริย์ลำดับที่ ๕ แห่งราชวงศ์สุโขทัย

สิ่งที่ข้าพเจ้าทำเป็นอันดับแรกคือไปค้นหนังสือไตรภูมิที่ตนเองมีอยู่ ทั้งต้นฉบับจำนวนเดิม และฉบับเรียบเรียงใหม่โดย นายพิฑูร มณีวิสัย แห่งกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร มาอ่านดูโดยตลอดทั้งเล่ม และหาหนังสืออื่นๆ มาอ่านประกอบเพิ่มเติม

เมื่ออ่านข้อมูลที่มีทั้งหมดแล้วก็พบว่าเรื่อง **ไตรภูมิภูตา** นี้ มีแง่มุมที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้

๑. ไตรภูมิ เป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหาเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา พญาลิไทยใช้คัมภีร์ ในการเขียนหนังสือเล่มนี้กว่า ๓๐ รายการ คัมภีร์หลายคัมภีร์เป็นภาษาขอม ยังไม่ได้ถ่ายทอดเป็นอักษรไทย ในหนังสือได้ว่าเป็นการแนะนำคัมภีร์ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักในแวดวงวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการศึกษาและค้นคว้าอย่างกว้างขวาง

๒. แม้ว่าเนื้อหาในแต่ละบทจะมีลักษณะคล้ายนิทานหรือนิยาย มากกว่าเป็นเรื่องที่ให้ความรู้เชิงจริงจัง หากผู้อ่านอ่านเอาสาระคือพิจารณาแก่นมากกว่ากระพี้ก็จะพบว่า มีแง่มุมดีๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมแก่สังคมมนุษย์ พระเจ้าสรุปได้ว่าเนื้อหาทั้งหมดตรงกับโอวาทปาฏิโมกข์ คือ คำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่ว่า การไม่ทำความชั่ว ๑ การบำเพ็ญแต่ความดี ๑ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ๑ นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

๓. การอ่านหนังสือไตรภูมิเป็นประจำสม่ำเสมอ นอกจากจะได้เรียนรู้ธรรมะในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเสมือนการเตือนตนเองให้ระวังบาปอกุศลไม่ให้บังเกิดขึ้นในจิตใจ เป็นการชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติธรรมในขั้นสูงอื่นๆ ขึ้นไป จนถึงพระนิพพาน เพราะในที่สุดแล้ว พระนิพพานก็คือจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีใช่ ฉกามาจรสวรรค์ หรือ พรหมโลก ที่เล่าอย่างละเอียดละออไว้ในหนังสือ **ไตรภูมิอภินิหาร**

๔. เคยมีคำวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการว่าการที่พระยาสิทธิพรนิพนธ์เรื่องไตรภูมินั้น เพื่อส่งเสริมพระราชอำนาจให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากมีบทที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์รวมอยู่ถึงเรื่องของพระเจ้าอโศกผู้ยิ่งใหญ่แห่งชมพูทวีป มีเนื้อหาค่อนข้างยาวกว่าบทอื่น ๆ ในประเด็นนี้ ผู้เขียนคิดว่าอาจมีส่วนอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่ประเด็นหลัก ผู้เขียนได้ทำความเข้าใจไว้ด้วยเรื่องในคอนพระมหากษัตริย์ว่า อาจเป็นได้ว่าพระยาสิทธิพรนิพนธ์ค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์มากเป็นพิเศษ เพราะพระองค์ก็ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ด้วยเช่นกัน การได้รับรู้เรื่องราวของความเป็นพระมหากษัตริย์จากพระคัมภีร์เป็นเรื่องอันควรมิใช่หรือ และเมื่อทรงรับรู้แล้วก็ทรงขยายต่อไปในหนังสือพระราชนิพนธ์ คิดว่าจะเก็บไว้เฉยๆ ไม่ใช่ประโยชน์อันใด

ในการเรียบเรียงคำบรรยายภาพ ข้าพเจ้าได้ใช้หนังสือ **ไตรภูมิอภินิหาร** หรือ **ไตรภูมิพระร่วง** เป็นหลัก โดยถ่ายทอดข้อความจากหนังสือไตรภูมินมาเป็นภาษาปัจจุบัน จากนั้นก็ไปค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจให้เนื้อหาที่มีความกระชับแจ่มชัดมากขึ้น โดยใช้หนังสือหลายเล่มมาประกอบไว้เป็นบรรณานุกรมท้ายเล่ม

ข้าพเจ้าได้ใช้ชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า **สมุทภาพไตรภูมิ: เล่าเรื่องภูมิทั้งสามอันเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก** เพื่อให้สอดคล้องกับหนังสือสมุทภาพเล่มอื่นๆ ที่ข้าพเจ้าเคยเขียนมาแล้ว เช่น สมุทภาพพระพุทธประวัติ สมุทภาพพระเวสสันดร สมุทภาพพระพุทธเจ้าทรมาร เป็นต้น

อนึ่ง ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าจะมีผู้อ่านจำนวนหนึ่งรู้สึกเคลือบแคลงสงสัยเนื้อหาของหนังสือ **ไตรภูมิ** ว่ามีข้อมูลที่ดีเชื่อถือได้เท่าไร ด้วยเหตุที่หนังสือนี้ประกอบด้วยเรื่องราวอันเป็นเรื่องที่ คนธรรมดาทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงหรือสัมผัสได้โดยตรงเลย คุณลักษณะที่ว่าห่างไกลตัวเลือนเลือนเกิน เหมือนเป็นนิทานหรือนิยายมากกว่า หาใช่เรื่องจริงที่ปรากฏมีอยู่จริง

ในฐานะที่ทำงานชิ้นนี้อยู่หลายเดือน ขอเล่าประสบการณ์จริงว่า ข้าพเจ้าได้พบกับความมหัศจรรย์อันแปลกประหลาดกับตนเองหลายอย่างที่ช่วยให้ข้าพเจ้าทำงานนี้ได้อย่างราบรื่นสะดวกง่ายดาย เช่น การค้นพบหนังสือข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเขียน ทุกครั้งทุกครั้งที่ข้าพเจ้านึกถึงและอยากจะได้ ข้าพเจ้าก็จะได้มาในเวลาไม่ช้าไม่นาน จนข้าพเจ้านึกเล่น ๆ ว่า นี่ต้องเป็นเทวดาช่วยอย่างแน่นอน ขนาดข้าพเจ้าเป็นคนเล็ก ๆ มีผู้ผู้มีบุญญาวารมีอะไรมากมาย ยังรู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างที่มองไม่เห็นมาช่วยให้ข้าพเจ้าเขียนหนังสือเล่มนี้ ทำงานชิ้นนี้ให้สำเร็จลงอย่างสวยงามแล้ว นี่ถ้าเป็นผู้มีบุญญาวารมีสูง ๆ จะไม่พอเจออะไรที่เป็นความมหัศจรรย์ยิ่งกว่า ข้าพเจ้าหลายเท่าทวีคูณกระนั้นหรือ เพราะฉะนั้น ปรากฏการณ์บางอย่างที่เราคิดว่าเป็นไปไม่ได้ อาจเป็นไปได้ก็ได้ เพียงแต่เราจะมีโอกาสพบเจอปรากฏการณ์เช่นนั้นด้วยตัวเราเองหรือไม่ในชีวิตของเรา ขอให้ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ใช้ความใคร่ครวญให้อย่างเต็มที่ จักพบความมหัศจรรย์ด้วยตนเอง

ถึงตรงนี้ ข้าพเจ้ายากบอกท่านผู้อ่านว่า หากการเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ การสร้างบุญกุศล เพื่อช่วยกล่อมเกลาศีลใจของเราให้สะอาดหมดจด การเจริญปัญญาเพื่อจัดจิตวิริยา (ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ความไม่รู้จักปฏิบัติจะสมบูรณ์ เพื่อยกกระต่ายคนธรรมดาให้เป็นพระอริยบุคคล) เป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติอยู่อย่างสม่ำเสมอด้วยความไม่ประมาทจนกว่าจะถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ **พระนิพพาน** ข้อความทุกข้อความในหนังสือไตรภูมิอภินิหาร ได้ทำหน้าที่ย้ำเตือนผู้อ่านเช่นนั้นตลอดทั่วทั้งเล่ม ด้วยเทคนิควิธีนำเสนอเป็นเรื่องราวต่างๆ มากมาย แต่ทว่ามิจุทหมายเสียคือคำสอนในโอวาทปาฏิโมกข์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่า หากท่านผู้อ่านเปิดใจให้กว้าง ค่อยๆ อ่านไปเรื่อยๆ ท่านจะได้พบชมทรัพย์จากเรื่องไตรภูมิอย่างแน่นอน และจะรู้สึกได้ว่า **ไตรภูมิอภินิหาร** เป็นหนังสือที่ดีสมกับที่ได้รับคัดเลือกเป็นหนึ่งใน**วรรณกรรมดีเด่นของอาเซียน** เป็น**วรรณคดีพระพุทธศาสนาเรื่องแรก** ซึ่งเป็น**มรดกทางวรรณกรรมของชาติ** และเป็นเรื่องที่ดีสะท้อนให้เห็นรากฐานแห่งลักษณะความเป็นไทยสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

น่าเสียดายที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้อ่าน และแม้คนไทยที่ได้อ่าน หากไม่พยายาม ทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง ก็จะไม่อาจเข้าถึงแก่นสารสาระที่เป็นหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนาที่แทรกอยู่ตลอดทั้งเรื่อง เป็นหลักธรรมคำสอนที่แสดงออกด้วยการเล่าเรื่อง

ข้าพเจ้าใคร่ขอขอบคุณผู้ที่ทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงดังที่ปรากฏ ได้แก่ คุณสุทธิรักษ์ สุธรรม แห่ง **ธรรมสภา** ผู้ซึ่งมีปณิธานนับแต่แรกดำเนินกิจการสำนักพิมพ์ธรรมสภา ที่จะผลิตหนังสือดีๆ มีคุณค่า ผাগไว้ในแผ่นดินเพื่อเป็นมรดกแก่ชนรุ่นหลัง อาจารย์ธนา ยังเลิศ ผู้รังสรรค์ภาพประกอบที่งดงามด้วยความตั้งใจ ทำให้หนังสือสวยงามและมีคุณค่า

ขอกราบนิมัสการขอพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นพิเศษ ที่ได้เมตตาให้คำปรึกษาทุกครั้งที่ได้เขียนคิดขัด มีปัญหาสงสัย ท่านก็จะช่วยคลี่คลายให้เสมอ พร้อมทั้งมอบหนังสือโรภุมิให้ข้าพเจ้าอ่าน เพื่อนำไปประกอบการเขียน

ไม่เพียงแต่เท่านั้น เมื่อทางธรรมสภาและสถาบันหนังสือธรรม ได้พบหนังสือเรื่อง **“พัฒนาสังคมไทย ด้วยความรู้เข้าใจในโรภุมิ ฯ”** จึงได้ขออนุญาต พระเดชพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอนุญาตให้จัดพิมพ์โดยไม่คำลิขสิทธิ์ เหมือนกับหนังสือทุกเล่มที่มีผู้มาขออนุญาตจัดพิมพ์ทุกราย ธรรมสภาและสถาบันหนังสือธรรมจึงขอกราบขอพระคุณ พระเดชพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานให้หนังสือ **สมุคภาพโรภุมิ: เล่าเรื่องภูมิทั้งสามอันเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก** ได้ช่วยย้ำเตือนให้ชาวพุทธทุกคน ตั้งตนอยู่ในโอวาทปาฏิโมกข์ คือ การไม่ทำความชั่ว การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตของตนให้ผ่องใส และดำเนินชีวิตอยู่ในทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) อันมีข้อปฏิบัติ คือ อริยมรรค มีองค์แปดประการ อันมีความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) **ความคำริชชอบ** (สัมมาสังกัปปะ) **การเจรจาชอบ** (สัมมาวาจา) **การกระทำชอบ** (สัมมากัมมันตะ) **การเลี้ยงชีพชอบ** (สัมมาอาชีวะ) **ความพยายามชอบ** (สัมมาวายามะ) **ความระลึกชอบ** (สัมมาสติ) และ **การตั้งจิตมั่นชอบ** (สัมมาสมาธิ) ซึ่งทางสายกลางนี้เองคือทางดำเนินไปสู่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

ขอให้ท่านทั้งหลายได้พบกับพระนิพพานตามกำลังความสามารถของทุกท่านทุกคนเทอญ

พนิดา อังจันทร์เพ็ญ (บรรณาธิการ)

ในนามธรรมสภา สถาบันหนังสือธรรม และศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

สารบัญภาพและคำบรรยาย สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง

สี่สุวรรณภูมิ

ภาพที่ ๑.....๓

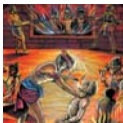
มหาโรจนภูมิ

ภาพที่ ๕.....๑๗

ภาพที่สุดคนภูมิ

ภาพที่ ๒.....๑๑

คาปนภูมิ

ภาพที่ ๖.....๒๓

สังฆภูมิ

ภาพที่ ๓.....๑๕

มหาคาปนภูมิ

ภาพที่ ๗.....๒๗

โรจนภูมิ

ภาพที่ ๔.....๑๗

มหาอเวจินภูมิ

ภาพที่ ๘.....๒๗

เดรัจฉานภูมิ

ภาพที่ ๗.....๓๓

โศติกเสรรฐิ

ภาพที่ ๘.....๗๕

ภูมิเปต

ภาพที่ ๑๐.....๓๗

การเกิด ๔ ประเภท

ภาพที่ ๑๗.....๑๐๑

ภูมิอสุรกาย

ภาพที่ ๑๑.....๔๕

เหตุแห่งมรณ

ภาพที่ ๑๘.....๑๐๗

ภูมิมนุษย์

ภาพที่ ๑๒.....๔๗

จาคุมหาราชิกาภูมิ

ภาพที่ ๑๙.....๑๑๕

ทวีปทั้ง ๔

ภาพที่ ๑๓.....๕๗

ดาวดึงส์ภูมิ

ภาพที่ ๒๐.....๑๒๑

พระยามหาจักรพรรดิราช

ภาพที่ ๑๔.....๖๓

ยามาภูมิ

ภาพที่ ๒๑.....๑๒๗

พระเจ้าอโศกมหาราช

ภาพที่ ๑๕.....๗๑

กุสิดาภูมิ

ภาพที่ ๒๒.....๑๓๓

นิมมานปรตึงุมิ

ภาพที่ ๒๑๓-๑๓๗๗

ชาวกัษัรารุมิ

ภาพที่ ๓๑๐-๑๗๗๑

ปรนัณมิถวษัศัคัฏุมิ

ภาพที่ ๒๑๔-๑๔๕๓

ปริถศุฎาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๓๑๑-๑๗๗๓

พรมพาริษัธราภูมิ

ภาพที่ ๒๑๕-๑๕๕๓

ขัปณณาสุฎาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๓๑๒-๑๗๗๗

พรมพาริษัธราภูมิ

ภาพที่ ๒๑๖-๑๕๕๗

สุกัถิณหาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๓๑๓-๑๗๗๗

มหาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๒๑๗-๑๖๖๑

เวทัปถาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๓๑๔-๑๗๗๑

ปริถศุฎาภูมิ

ภาพที่ ๒๑๘-๑๖๖๕

สัธัณณัฏัศัคทาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๓๑๕-๑๗๗๓

ขัปณณาสภาภูมิ

ภาพที่ ๒๑๙-๑๖๗๗

อวัธาสุฎาพรหมภูมิ

ภาพที่ ๓๑๖-๑๗๗๕

องค์ปาสุทรวาสพระหมณิ
ภาพที่ ๓๗ ๑๑๘๗

สุทิสสุทรวาสพระหมณิ
ภาพที่ ๓๘ ๑๑๘๗

สุทิสสุทรวาสพระหมณิ
ภาพที่ ๓๙ ๑๑๘๗

อณิฏฐุทรวาสพระหมณิ
ภาพที่ ๔๐ ๑๑๘๗

อากาธามัญญายคนะ
ภาพที่ ๔๑ ๑๑๘๗

วิญญานัญญายคนะ
ภาพที่ ๔๒ ๑๑๘๗

ชาภิญญัญญายคนะ
ภาพที่ ๔๓ ๑๑๘๗

เนวสิญญานาสิญญายคนะ
ภาพที่ ๔๔ ๑๑๘๗

ฉัพพรบรังสี
ภาพที่ ๔๕ ๑๑๘๗

จุลจกนถการณิกของโศก
ภาพที่ ๔๖ ๑๑๘๗

ไฟประดับกับ
ภาพที่ ๔๗ ๑๑๘๗

กัมมโศก
ภาพที่ ๔๘ ๑๑๘๗

นพามรินทพาน
ภาพที่ ๔๙ ๑๑๘๗

ส มุ ต ภา พ

ไตรภูมิพระร่วง

เล่าเรื่องภูมิทั้ง ๓ ชั้นเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก

สัญญาชนรกภูมิ

สัญญาชนรกภูมิ เป็นนรกภูมิบนสุด สัตว์ที่เกิดในนรกภูมินี้ มีอายุเป็น ๕๐๐ ปี นรกหนึ่งวัน
หนึ่งคืนในนรกภูมินี้ เทียบได้เท่ากับ ๘ ล้านปีในโลกมนุษย์

สัญญาชนรกภูมิ ล้อมรอบด้วยนรกบ่าว ๑๖ ชุม ซึ่งมีชื่อว่า ชุสุพทนรก เป็นนรกที่อยู่สูงสุด
เหนือนรกทั้งหลาย เมื่อพระมาตุลิจำนำเสด็จพระนางมริราช* ทศกพระนครนรกนั้น ได้นำเสด็จไป
ทศกพระนครนรกบ่าว ๑๖ ชุม

๑. นรกบวริวาร ๑๖ ชุม

ชุมที่ ๑ เวตรณีนรก (นรกแม่น้ำหวาย)

ผู้ที่อยู่ในนรกภูมินี้ แต่ก่อนเคยเป็นคนมีungsk มีทรัพย์สิน และบวริวารมากมาย แต่มักทำร้าย
ผู้อื่น เพราะมีกำลังมากกว่า เมื่อตายแล้วจึงเกิดในนรกภูมินี้ ยมบาลของนรกภูมินี้ลงโทษด้วย
ไม้มีดคม มีคพัว หอก คาน หวด แหวน อาวุธที่ใช้ในการฆ่าด้วยการแทง ยิง และคินัน เป็น
เหล็กแดงมีเปลวไฟพุ่งขึ้น รวากกับไฟไหม้ฟ้าไม่มีวันดับ ยมบาลทั้งหลายถืออาวุธดังกล่าวไล่แทงตี
ฝูงสัตว์นรกให้เจ็บปวดทรมานน่าเวทนา จนไม่สามารถจะทนได้

ในนรกภูมินี้ มีแม่น้ำใหญ่ชื่อว่า เวตรณี มีรสเค็มขมขื่น ถ้าผู้ใดหนีลงแม่น้ำก็จะหนีหวาย
และเครื่องหวายระเนียดตัวและถูกตีแทงด้วยหนามหวายใหญ่เท่าขอบ เหล็กแดงถูกเป็นเปลวไฟ
พองพองน้ำร่างกายที่ถูกหนามหวายค้ำคาวกับถูกมีดกรีดขูดคม ได้เครื่องหวายนั้นมีขวากใหญ่
และยาว เป็นเหล็กแดงถูกเป็นเปลวไฟไหม้ตัวเขารวากกับไฟไหม้คินันไม่มีในป่า ผู้ใดหลุดจากหนามหวาย
ไปได้ ก็จะตกลงไปบนขวากเหล็กซึ่งอยู่ภายในนั้น ร่างกายขาดวินทุกแห่ง เมื่อขวากเหล็กนั้นแทง
เสียบตัวเขาอยู่ราวกับปลาที่ถูกเสียบ ทันใดนั้นเกิดเป็นไฟไหม้ขวากเหล็กแล้วถูกไฟไหม้ร่างกายสัตว์นรก
นั้นอยู่เป็นเวลานาน จนร่างกายสุก เน่า และเปื่อยไปในที่สุด

* รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ปรากฏอยู่ในฉนิมิตราชชาดก (เรื่องที่ ๕๕๑) พระมาตุลิจ หริธมาลล เป็นเทวดา
ซึ่งมีหน้าที่เป็นสาวติดของพระอินทร์

ใต้ชวากเหล็กในแม่น้ำเวตรณีนัน มีใบบัวทองเป็นเหล็กแดง มีกมรอบตัว คมมีดใบบัวนี้เป็นเปลวไฟลุกไม่มีวันดับ ถ้าสัตว์นรกใดลอคชวากเหล็กไปได้ก็จะตกลงบนใบบัวเหล็กแดงอันคมนั้น ใบบัวจะบาดร่างกายจนขาดวันราวกับถูกคัตคามขวางและคามยาวตลอดตัวเขา จะติดอยู่ในใบบัวเหล็กแดงนั้นเป็นเวลานานแล้ว จึงหลุดตกลงไปแม่น้ำ น้ำนั้นเค็มมาก ทำให้แสนความเถือคัวแสนสาหัส ขึ้นไปมาราวปลาที่ถูกคนตีที่บนบก ทันใดนั้นแม่น้ำนั้นก็กลายเป็นเปลวไฟไหม้ตัวเขา มีควันและเปลวไฟพุ่งขึ้นจากตัวทุกแห่ง ใต้ท้องน้ำเวตรณีนัน มีมีดคมวางหงายอยู่ทุกแห่ง

เมื่อสัตว์นรกร้อนด้วยเปลวไฟที่ไหม้ก็จะคิดในใจว่า ภูเขาต้นน้ำนี้ลงไป อาจจะมีน้ำเย็นภายใต้้น้ำจะได้มีกำลังวังชาขึ้น ดังนั้นจึงดำน้ำลงไป แต่ก็ถูกคมมีดที่หงายอยู่ใต้ท้องน้ำนั้นคัตตัวเขาขาดทุกแห่ง ยิ่งได้รับความเจ็บแสนสาหัส ส่งเสียงร้องดังด้วยความเจ็บปวดแทบสิ้นชีวิต บางครั้งน้ำได้พัดตัวเขาให้พุ่งขึ้น บางครั้งลมก็พัดตัวเขาให้ตกลง ได้รับทุกขเวทนายิ่งนัก ผู้ที่เกิดใต้เวตรณีนรานั้น เป็นทุกข์เจ็บปวดดังกล่าวแล้ว

ขุมที่ ๒ สุนัขนรก (นรกหมา)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยค้ำว่านักบวชผู้ทรงศีล พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครูอาจารย์และอุปัชฌาย์ ในสุนัขนรกนั้นหมีหมา ๕ จำพวก ได้แก่ หมาขาว หมาแดง หมาดำ หมาดำ และหมาเหลือง หมาเหล่านี้รูปร่างใหญ่โตเท่าช้างสารทุกตัว แร้งกาที่อยู่ในนรกนี้ ที่มีรูปร่างใหญ่โตเท่าเกวียนทุกตัว ปากและเล็บของแร้งและกาเป็นเหล็กแดงลุกเป็นไฟไม่ดับ ผงแร้งกาและหมาจิ้งจอกกัดร่างกาย สัตว์ที่อยู่ในนรกขุมนี้ด้วยผลบาปกรรมของเขา ทำให้ไม่ตาย แต่ต้องทนเจ็บปวดสาหัส ได้รับทุกขเวทนาเป็นอันมากในนรกที่ชื่อว่า ‘สุนัขนรก’ แห่งนี้

ขุมที่ ๓ สโชตินรก (นรกเปลวไฟ)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้แต่ก่อนเคยค้ำว่าผู้ทรงศีล ซึ่งไม่เคยทำผิดต่อคนหรือสิ่งอื่นใดเลย แต่คนกลับไม่ค้ำว่าท่าน ประคองเขาทอดหมาแหงหัวใจท่านให้ได้รับความเจ็บปวด คนเช่นนั้น เมื่อตายไปแล้วก็จะมาเกิดในนรกขุมนี้ พื้นนรกเป็นเหล็กแดงเป็นไฟไม่ดับ เมื่อสัตว์นรกเหยียบบนแผ่นเหล็กแดง ก็จะถูกเหล่านมบาลใช้มีดอันเหล็กแดงใหญ่เท่าธำมศาคีให้วิ่งไปบนแผ่นเหล็กแดงนั้น ขณะที่วิ่งแผ่นเหล็กแดงจะลุกเป็นไฟไหม้เท้า ทำให้ร้อนนำเวทนายิ่งนัก เมื่อเหล่านมบาลไล่สัตว์นรกนั้นเถือตัวเขา ก็จะแตกละเอียดจนเป็นเถ้าผงไป แต่แล้วเขาก็กลับคืนร่างดังเดิม เพราะผลบาปกรรมที่ทำให้ยังไม่หมดสิ้น จำทนทุกขเวทนาในสโชตินรกแห่งนี้

ตอนที่ ๔ อังคารกาสุนรก (นรกหุลุมถ่านเพลิง)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยชักชวนผู้อื่นให้ทำบุญ แต่นำเอาทรัพย์สินที่คนมาทำบุญนั้น มาใช้ประโยชน์ส่วนตน คนเช่นนี้ เมื่อตายแล้ว จะมาเกิดในนรกขุมนี้ ยมบาลที่รักษานรก ถือหอ คาน เป็นเหล็กแดง เป็นไฟไม่ดับดับ ฟิน ดิ และฉลักให้ตกลงหุลุมถ่านไฟที่ลุกแดง ถ่านไฟได้ลุกไหม้ตัวเขา เหล่านั้น ทำให้ร้อนนำเวทนาหนัก เหล่ายมบาลจะใช้จี้วกเหล็กอันใหญ่ค้ำถ่านไฟแดงรบทนหัวเขา ร้อนจนทนไม่ไหวจึงส่งเสียงร้องดัง เพราะผลบาปกรรมที่ทำไว้ยังไม่สิ้น เขาจึงยังไม่ตาย ครั้นหนีขึ้น จากหุลุมถ่านไฟได้ ก็วิ่งหนี แต่เหล่ายมบาลก็ไล่ค้อนตีทุบแทงให้ตกลงหุลุมซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกว่าจะ สิ้นอายุในนรกนั้น

ตอนที่ ๕ โลหุมภินรก (นรกหม้อเหล็กแดง)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยหมานทำร้ายสัตว์ นักบวชผู้ทรงศีล ครูอาจารย์ ในนรก ขุมนี้มีหม้อเหล็กแดงใบใหญ่เท่าภูเขา ในหม้อนั้นเต็มไปด้วยเหล็กแดงที่ละลายเหลวเป็นน้ำ เหล่า ยมบาลจับสองเท้าของคนนรก แล้วหย่อนหัวฟ่งลงไปในหม้อใหญ่นั้น เขาได้รับความร้อนตื่นไปมา ได้รับทุกข์เวทนา ซ้ำไปมาอยู่เช่นนั้นจนกว่าจะสิ้นอายุของเขา

ตอนที่ ๖ อโยทกนรก (นรคน้ำเหล็กแดง)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยเชือดคอสัตว์ให้ตาย สัตว์นรกในขุมนี้มีร่างกายสูงใหญ่ถึง ๖ พันวา มีหม้อเหล็กแดงใหญ่เท่าภูเขา เหล่ายมบาลใช้เชือกเหล็กแดงที่ผูกเป็นไฟไม่ดับไว้รัดตัว แล้วบิคคจนขาด แล้วเอาหัวที่ขาดตกลงในหม้อเหล็กแดงนั้น เขาจึงกลายเป็นสัตว์หัวขาด ทันใดนั้นก็เกิดหัวใหม่ขึ้นมาแทน แล้วยมบาลก็เอาเชือกเหล็กแดงบิคคจนขาด แล้วทอดหัวนั้นลง ในหม้อเหล็กแดง ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนสิ้นอายุ และสิ้นบาปกรรมของเขา

ขุมที่ ๗ ถูสปลาสนรก (นรกแกลบและฟาง)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แรกก่อนเคยเขาข้าวสับ แกลบ ฟาง มาปนกับข้าวเปลือก แล้วเอาไปหลอกรขายว่าเป็นข้าวดี ในนรกขุมนี้มีแม่น้ำที่มของคูโสไหลไปมาไม่ขาดสาย ได้ทิ้งองน้ำเต็มไปด้วยแผ่นเหล็กแดงถูกเป็นไฟไหม้ร่างกายสัตว์นรกให้ได้รับความร้อนมากมาย เมื่อเขากระหายน้ำมากแทบได้จะขาด เขาก็ยกมือทั้งสองขึ้นพาคบนหัวร้องให้คร่ำครวญ วังไปบนแผ่นเหล็กแดง ไฟก็ถูกไหม้เท้าเขา เขาจึงวิ่งตรงไปที่แม่น้ำที่มของคูโส แล้วกระโจนลงไป

ทันใดนั้น น้ำก็กลายเป็นไฟขึ้นมาทั้งสองฟากฝั่ง ถูกไหม้ตัวเขา น้ำนั้นก็กลายเป็นข้าวสับและแกลบถูกเป็นไฟไหม้ตัวเขา ทำให้กระหายน้ำจนทนไม่ได้ เขาก็ร้องไห้แล้วกินข้าวสับและแกลบนั่นเข้าไป เมื่อข้าวสับและแกลบตกถึงท้องเขาก็จะกลายเป็นไฟพุ่งออกทางทวารหนัก เขาก็มีขึ้นพาคเหนือหัวแล้วร้องให้ด้วยเสียงอันดังคราบนานเท่านั้น

ขุมที่ ๘ สัตติทคนรก (นรกหอก)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แรกก่อนเคยลักขโมยทรัพย์สินผู้อื่น แลกรกล่าวโทษผู้อื่นว่าเป็นโจรจนเจ้าของทรัพย์นั้นพ่ายแพ้แล้วเก็บเอาทรัพย์สินนั้นไว้แต่ผู้เดียว เหล่ายมบาลที่รักษานรกขุมนี้เป็นรายรอบสัตว์นรกเหล่านี้ รวากับคนยืนล้อมสัตว์ในป่าไม่ให้หนีรอดไปได้ เหล่ายมบาลใช้หอกเขนิกใส่พุ่งแทงเขาเหล่านั้นจนเป็นบาดแผลเจ็บตลอคร่างแตกเหมือนใบคองแห้งที่ถูกสับ

ขุมที่ ๙ พิลสนรก (นรกขี้นื้อ)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แรกก่อนเคยฆ่าปลานำมาขายที่ตลาด เหล่ายมบาลใช้เชือกเหล็กแดงคล้องคอเขาเหล่านั้นแล้วลากไปไว้เหนือแผ่นเหล็กแดง แล้วแทงด้วยหอกเขนิก ฟันด้วยมีดแล้วแต่เนื้อออกวางเรียง เปรียบเหมือนขี้นื้อ ขี้ปลาวางเรียงขายในตลาด แต่แล้วเขาก็จะกลับคืนร่างดั้งเดิมไปมาเช่นนี้ จนกว่าจะหมดอายุขัยในพิลสนรก

ตอนที่ ๑๐ โบราณมีพืชนรก (นรกอาจมนก)

ผู้ที่อยู่ในนรกตอนนี้ แต่ก่อนเคยถูกหัวพระยาใช้ให้ไปเก็บภาษีอากรจากราษฎร แต่กลับเรียกเก็บมากกว่าที่กำหนด ผู้ที่เคยกล่าวให้ร้ายแก่ผู้อื่น ว่า คิ ผู้ที่เป็นมิตรกับคน รวมทั้งผู้ที่กระทำบาปโดยการข่มขู่ผู้อื่น ว่าจะใช้ชี้อาณัติมือและเท้าของเขา ข่มเหงเขา คนเหล่านี้ตายไปจะเกิดในนรกตอนนี้ จมอยู่ในแม่น้ำใหญ่ที่เต็มไปด้วยอาชมนกเข้มน้อยนัก แม้อยู่ห่าง ๑๐๐ โยชน์ก็ยังเหมือนอยู่ สัตว์นรกนั้นอาชมนกเข้มน้อยนัก เมื่ออยู่นานทนไม่ไหว ก็กินอาชมนกเข้มนั้นแทนอาหารทุกวัน

ตอนที่ ๑๑ โลหิตบุพพนรก (นรกเลือดและหนอง)

ผู้ที่อยู่ในนรกตอนนี้ แต่ก่อนเคยทำร้ายพ่อแม่ พระสงฆ์ ผู้มีคุณ ผู้ทรงศีล สัตว์นรกจะอยู่ในแม่น้ำใหญ่ที่เต็มไปด้วยเลือดและหนอง ไม่มีอะไรจะกิน จึงร้องไห้เพราะความหิวโหย จึงกินเลือดและหนองนั้น แต่เลือดและหนองที่กินเข้าไปกลับกลายเป็นไฟไหม้พุ่งออกทางทวารหนัก

ตอนที่ ๑๒ โลหิตพืชนรก (นรกเบ็ดเหล็กแดง)

ผู้ที่อยู่ในนรกตอนนี้ แต่ก่อนเคยคิดต่อซื้อสินค้าจากผู้ซื้อแล้วหลอกว่าจะจ่ายเงินให้ แต่แล้วก็ไม่จ่ายเงิน แต่กลับโกงเอาสิ่งของของท่านด้วยดาซึ่งหรือหนานกัคคี เหล่ายมบาลใช้เข็มคืบคืบ สัตว์นรกออกมา แล้วเอาเบ็ดเหล็กเกี่ยวลิ้นไว้ คืบเบ็ดนั้นใหญ่เท่าลำตาลเป็นเหล็กแดงดุ๊กเป็นไฟไม่รู้ดับ เหล่ายมบาลก็จะลากตัวเขาไปแล้วผลักให้ล้มลงบนแผ่นเหล็กแดง ไฟก็จะไหม้ตัวของเขา แล้วยมบาลก็จะเสกเขาหนึ่งสัตว์นรกออกไปซึ่งไว้เหมือนขึงหนังวัว เหล่าสัตว์นรกทนเจ็บไม่ไหว ร้องไห้คร่ำครวญ ตัวสั่นระริกราวกับปลาที่ถูกหักคอแล้วโยนขึ้นมาบนบก เขาเขียนเป็นอุบายจะเป็นเลือดคดตลอดเวลา

ขุมที่ ๑๓ สังฆาฏนรก (นรกพิฆาต)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แรกก่อนคือ ราชที่เป็นรู้กับภรรยาผู้อื่น หรือหญิงที่มีชู้ เพราะฉะนั้น ในนรกขุมนี้จึงมีสัตว์นรกที่เป็นทั้งหญิงและชายปะปนกัน ขมवादจะเอาหอกแหลมทิ่มแทงจน ร่างกายขาดวั้น เลือดและหนองไหลออกมามากมาย รวากับวัวที่ถูกแทงด้วยหอก เลือดไหลท่วม หัวตัว ร่างกายของเขาจะจมอยู่ในเหล็กแดงครึ่งตัว รวากับถูกฝังเอาไว้ เขาจะยกมือพาดหัวร้องไห้ คร่ำครวญ และจะมีภูเขาเหล็กแดงลุกเป็นไฟ กลิ้งเข้ามาด้วยเสียงดังราวกับเสียงฟ้าผ่า ทับตัวเขา แผลตกตายไป แต่เขาก็จะกลับคืนร่างเดิม แล้วก็มีภูเขาเหล็กแดงกลิ้งมาทับเขาอีก บางครั้งจะมีภูเขาเหล็กแดงสองลูกกลิ้งมาทับตัวเขาทั้งสองข้างไว้เหมือนถูกหนีบเอาไว้ เป็นเช่นนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกว่าจะหมดอายุขัยในสังฆาฏนรกแห่งนี้

ขุมที่ ๑๔ อวิงสิรนรก (นรกหย่อนหัวลง)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แรกก่อนเคยเป็นรู้กับภรรยาผู้อื่น หรือเป็นหญิงที่มีชู้ ในนรกนี้มีทั้ง สัตว์นรกทั้งหญิงและชายมากมาย ขมवादจับเท้าของเขาขึ้นแล้วหย่อนหัวลงเหมือนค้างคาว แล้ว ใช้มือเหล็กแดงตีร่างของเขาให้แตกกระจายไป

ขุมที่ ๑๕ โลหสิมพลันนรก (นรกคันจั่วเหล็ก)

ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แรกก่อนคือราชที่เคยเป็นรู้กับภรรยาผู้อื่น หรือหญิงมีชู้ ครอบครองใจสามี ในนรกนี้มีป่าคันจั่วสูงคันละหนึ่งโยชน์ มีหนามเป็นเหล็กแหลมลุกเป็นไฟยาว ๑๖ องคุลี ลุกโผล่ช่วงด้วยเปลวไฟมีผู้จับ สัตว์นรกมีทั้งหญิงและชายมากมาย ส่วนเป็นผู้กันมาก่อน บางครั้ง ผู้หญิงจะขึ้นไปอยู่บนยอดจั่ว ส่วนผู้ชายอยู่ข้างล่าง เหล่าขมवादก็จะเอาหอกแหลมที่เป็นเหล็กแดง คมแทงตำผู้ชายให้ขึ้นไปหาผู้หญิง ขมवादเล่าว่า ผู้ของเจ้าอยู่บนยอดจั่วโง้น จงขึ้นไปเร็ว ๆ อย่าอยู่ที่นี่ ผู้ชายทนเจ็บไม่ไหวก็จำใจปีนขึ้นไป ขณะขึ้นหนามจั่วก็บาดร่างกายเขาแห่งวัน บางครั้ง ที่มีเปลวไฟร้อนไหม้ร่างเขาเขาทนไม่ไหวก็ปีนลงมา แต่ก็ถูกขมवादแทงซ้ำ สั่งให้ขึ้นไปหาผู้ข้างบน เขาทนเจ็บปวดไม่ไหวก็ปีนขึ้นไป ก็ถูกหนามจั่วบาดอีก เจ็บปวดแทบขาดใจ ครั้นปีนไปถึงถึง ยอดจั่ว ก็มองเห็นผู้หญิงจับบนยอดอยู่ข้างล่าง ขมवादก็แทงผู้หญิงไล่ให้ขึ้นไปหาชายผู้ที่อยู่บนยอด หญิงชายเหล่านี้ก็ปีนขึ้นลงหากัน โดยไม่มีโอกาสพบกันเลย เป็นไปอย่างนี้จนกว่าจะสิ้นอายุขัยใน โลหสิมพลันนรก